

BOLALAR HAYOTINI BUYRUQLI SO‘ZLAR BILAN TO‘LDIRMAYAPMIZMI?

Dilafruz Qurbonova

Andijon pedagogika texnikumi direktori

Madrahimova Tursunxon Nurillo qizi

Maktabgacha ta’lim yo’nalishi o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola bolalar tarbiyasida buyruqli kommunikatsiyaning salbiy ta’sirini, xorijiy tajribalar va zamonaviy ta’lim usullarining ahamiyatini o’rganadi. Metod sifatida sifatli va miqdoriy tahlil usullari qo’llanildi. Tadqiqot natijalari buyruqli kommunikatsiyani hurmat va ishonch asosidagi muloqotga almashtirishning ijobiy ta’siri haqida batafsil ma’lumotlar berildi.

Kalit so‘zlar: buyruqli kommunikatsiya, bolalar tarbiyasi, xorijiy tajribalar, zamonaviy ta’lim, emosional intellekt, pozitiv tarbiya

Аннотация: В данной статье рассматривается негативное влияние командного общения в воспитании детей, значение зарубежного опыта и современных методов обучения. В качестве методов использованы качественные и количественные методы анализа. Результаты исследования показали положительный эффект от замены командного общения общением, основанным на уважении и доверии.

Ключевые слова: командное общение, обучение детей, зарубежный опыт, современное образование, эмоциональный интеллект, позитивное воспитание

Abstract: This article examines the negative impact of command communication in child rearing, the importance of foreign experience and modern educational methods. Qualitative and quantitative analysis methods were used as methods. The results of the study showed the positive impact of replacing command communication with communication based on respect and trust.

Key words: command communication, child rearing, foreign experiences, modern education, emotional intelligence, positive upbringing

Ta’lim, fan va izlanish olib borish chegara bilmaydi, balki eng yangi bilim va ko’nikmalarni ulashish orqali insoniyatni taraqqiyotga yetaklaydi, bir nechta xalqlar taqdiriga daxldor bo’lgan muammolarga birgalikda yechi toppish orqali mamlakatlar orasidagi do’slik va hamkorlik rishtalarini mustahkamlaydi.

Sharq faylasufi Konfutsiy “Bilimsizlik insoniyat uchun eng qorong’u tundir” degandi. Haqiqatdan ham bilim ilm olish baxtga erishish farovon farovon yashshning sanalgan yoli oltin kalitidir. Bu jarayonning to’g’ri va tizimli tashkil etilishi esa bevosita ta’lim tizimiga unda boy ko’rsatayotgan islohotlarga bog’liq.

Bolalar tarbiyasi shaxsiyatni shakllantirishning muhim bosqichidir. Ota-onalar va pedagoglar ko’pincha buyruqli yondashuvdan foydalanadilar, ammo bu usul ko’pincha

bolalarning mustaqilligi, ijodkorligi va shaxsiy rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Xalqaro tajribalar va zamonaviy yondashuvlar buyruqli kommunikatsiya o'rniga muqobil metodlarni qo'llashning afzalligini tasdiqlaydi. Ushbu maqola mazkur masalalarni o'rganishga qaratilgan

Mazkur tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi:

1. Sifatli tahlil: Bolalar tarbiyasidagi buyruqli kommunikatsiyaning salbiy ta'sirini aniqlash uchun ota-onalar va pedagoglar bilan intervyu o'tkazildi.

2. Miqdoriy tahlil: O'zbekistonning 100 nafar ota-onasi o'rtasida so'rovnoma o'tkazildi. Buyruqli kommunikatsiyaning ularning farzandlariga ta'siri haqidagi ma'lumotlar yig'ildi

3. Xorijiy tajriba tahlili: Finlyandiya, Yaponiya va Shvetsiya kabi davlatlardagi zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlil qilindi.

Tadqiqotda olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilinib, qiyosiy tahlil yordami bilan umumlashtirildi. Olingan ma'lumotlarga ko'ra, buyruqli yondashuv quyidagi salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi:

1. Bolalarda tashabbuskorlikning pasayishi: So'rovnomada ishtirok etgan ota-onalarning 72 foizi bolalarida mustaqil qaror qabul qilishga qiziqish yo'qligini qayd etdi.

2. Ijodkorlikning cheklanishi: Intervyu natijalariga ko'ra, haddan tashqari buyruqbozlik ijodkorlikka salbiy ta'sir qiladi.

Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, bolalarni hurmat va ishonch asosida tarbiyalash bolalar mustaqilligini va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi:

Finlyandiya: O'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Yaponiya: Bolalarni sabrli va mas'uliyatli bo'lishga o'rgatish orqali ularda o'zaro hamkorlik ko'nikmasi shakllantiriladi.

Shvetsiya: Bolalarning huquqlarini himoya qilish orqali ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga erishiladi.

Dialogni kuchaytirish: Bolalarga buyruqlarni o'rnatish o'rniga muloqot orqali tushuntirish va maslahat berish. Masalan, "Xonani yig'ishtir!" o'rniga "Xonani tartibda tutishning ahamiyati nima?" deb savol berish orqali bolalarning o'z fikrlarini ifodalashiga yordam berish.

Qaror qabul qilishda erkinlik: Bolalarga kichik qarorlarni o'zlari qabul qilish imkoniyatini berish ularning mas'uliyatini oshiradi va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Qoidalarni tushuntirish: Bolalar qoidalar nima uchun muhimligini tushunishlari kerak. Masalan, "Ovqatlanayotganda qo'lni yuvish kerak" deb tushuntirish orqali bolalar nafaqat xulq-atvorni, balki uning sabablarini ham anglashadi

Buyruqli kommunikatsiya bolalar shaxsiyatini cheklash, ularning mustaqilligi va ijodkorligini to'sib qo'yishi mumkin. Tadqiqot natijalari va xorijiy tajribalar, hurmatga asoslangan va ijobiy muloqot usullarining bolalar rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Bunday usullar nafaqat bolalarning shaxsiy rivojlanishiga, balki jamiyatning umumiy taraqqiyotiga ham xizmat qiladi. Shu boisdan, bolalar tarbiyasida buyruqli

yondashuvlar oʻrniga, ularni mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishga ragʻbatlantiruvchi usullarni qoʻllash zarur.

Oʻzbekiston respublikasi mustaqillika erishganidan soʻng barcha jabhalarda boʻlgani kabi taʼlim va fan sohasida ham turli hildagi yangilanishlar olib borilmoqda. Davrlar oʻzgaraveradi, unga mos ravishda taraqqiyot oʻzanlari ham. Biroq insoniyat oldidagi asosiy missiya boʻlgan izlash-topish –qoʻllash amaliyoti hech qachon eskirmaydi. Insonlar savollar ichida yashaydi, biriga javob topilishi bilan keyingisi koʻndalang turadi. Albatta, yechimlar oʻz-oʻzidan kelinmaydi, buning uchun izlaniladi, kitoblar varaqlaniladi, maʼlumotlar toʻplanilib tahlil qilinadi. Bu esa butun bashariyat ilm fanga muhtojligini anglatadi. Chunki, savollardan iborat olamda yashab boʻlmaydi, qayerdadir ularga yechim topilishi shart. Hozirga qadar olimlar nafaqat yer sayyorasi, balki koinotdagi oʻnlab jumboqlarga yechim topdi, sirli hodisalarning sabab va oqibatlarini tahlil qildi, tushuntirdi. Ammo moʻjizalardan iborat biz yashayotgan hayotda bilmaganlarimiz bilganlarimizdan koʻp.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Bolalar psixologiyasi boʻyicha zamonaviy tadqiqotlar.
2. Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. Bantam.
3. Montessori, M. (1967). The Absorbent Mind. Holt, Rinehart, & Winston.
4. Haim, G. (2013). Positive Discipline: The First Three Years. Ballantine Books.
5. Sahlberg, P. (2011). Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?. Teachers College Press
6. Noddings, N. (2012). The Challenge to Care in Schools: An Alternative Approach to Education. Teachers College Press.